



แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการสื่อสารและการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีอยู่มากมาย เพื่อให้สอดคล้องกับหัวข้อวิทยานิพนธ์นี้ จึงจะกล่าวถึงเฉพาะการสื่อสารในแง่ของความหมาย องค์ประกอบ สื่อ และอิทธิพลของสื่อ ความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารกับการเมือง และผลงานวิจัยที่สำคัญเกี่ยวกับเรื่องนี้ อีกส่วนหนึ่งจะกล่าวถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบของการลงคะแนนเสียง เลือกตั้ง

การสื่อสาร

ในเรื่องความหมายของการสื่อสารนี้ ได้มีผู้พยายามหาคำจำกัดความมาอธิบายมากมาย ซึ่งจะยกมาให้เห็นดังนี้

George A. Miller (1951 : 6) "การสื่อสาร หมายถึง การถ่ายทอดข่าวสารจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง"

Charles E. Osgood (1974 : 3) "การสื่อสาร เกิดขึ้น เมื่อฝ่ายหนึ่งคือผู้ส่งสาร มีอิทธิพลต่ออีกฝ่ายหนึ่งคือผู้รับสาร โดยใช้สัญญาณส่งผ่านสื่อ"

Harold D. Lasswell (1966 : 178) ให้ความสำคัญการสื่อสารเชิงพฤติกรรมไว้ว่า "ใครทำอะไร ผ่านช่องทางไหน กับใคร ด้วยผลประการใด" ตามแนวคิดนี้ การสื่อสารจะมององค์ประกอบที่สำคัญคือ ผู้ส่งสาร สาร สื่อ ผู้รับสาร และผลของการสื่อสาร

David K. Berlo (1960 : 25) มีความคิดเห็นทำนองเดียวกับลาสเวลล์ คือ การสื่อสารประกอบด้วย แหล่งสาร (Source) สาร (Message) ช่องสาร (Channel) และผู้รับสาร (Receiver)

เกษม ศิริสัมพันธ์ (2515 : 87) "การสื่อสาร หมายถึง การติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างมนุษย์ เพื่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน"

จากคำจำกัดความทั้งหมด พอจะสรุปความหมายของการสื่อสารได้ว่า การสื่อสาร คือ กระบวนการที่ผู้ส่งสารถ่ายทอดสารผ่านทางสื่อไปยังผู้รับสาร

เมื่อพิจารณาคำนิยามนี้ จะเห็นได้ว่า องค์ประกอบที่สำคัญของการสื่อสารมี

4 ประการคือ

1. ผู้ส่งสาร คือ ผู้ต้องการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด ทักษะคติ ความรู้ ค่านิยม ความต้องการของตนให้ผู้อื่นทราบ
2. สาร คือ ความรู้สึกนึกคิด ทักษะคติ ความรู้ ค่านิยม ความต้องการของผู้ส่งสาร ซึ่งอาจอยู่ในรูปอวัจนภาษาหรือวัจนภาษาก็ได้
3. สื่อ คือ ช่องทางการถ่ายทอดสารของผู้ส่งสาร ไปยังผู้รับสาร
4. ผู้รับสาร คือ ผู้ที่ได้รับทราบความรู้สึกนึกคิด ทักษะคติ ความรู้ ค่านิยม ความต้องการของผู้รับสาร

Theodore Peterson และคณะ (1965 : 19) กล่าวว่า

ในค่านหนึ่ง การสื่อสารมีบทบาทในการสร้างเสถียรภาพ เนื่องจากการสื่อสารจะช่วยสืบทอดและปลูกฝังค่านิยมและความเชื่อที่เป็นอยู่ในสังคมนั้น... แต่ถ้ามองในอีกค่านหนึ่ง การสื่อสารก็สามารถนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงได้เช่นกัน เพราะการสื่อสารจะเป็นช่องทางที่ทำให้สามารถทำลายข้อสิ่งที่เป็นอยู่ได้

ปรมะ สตะเวทิน (2531 : 1-2) กล่าวว่า

การสื่อสารนั้นจักได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกปัจจัยหนึ่งในชีวิตของมนุษย์ นอกเหนือจากปัจจัยสี่ที่เป็นความจำเป็นเพื่อความอยู่รอดของมนุษย์ อันได้แก่ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่มและ ยารักษาโรค แม้การสื่อสารจะไม่ได้มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับความเป็นความตายของมนุษย์ เหมือนกับปัจจัยสี่ข้างต้น แต่การที่จะให้ใคร่มาซึ่งปัจจัยทั้งสี่นั้นย่อมต้องอาศัยการสื่อสาร เป็น เครื่องมือแน่นอน มนุษย์อาศัยการสื่อสาร เป็น เครื่องมือเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการดำเนิน กิจกรรมใด ๆ ของตน และเพื่ออยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม การสื่อสาร เป็นพื้นฐานของการติดต่อ ของมนุษย์ และเป็นเครื่องมือสำคัญของกระบวนการสังคม ยิ่งสังคมมีความสลับซับซ้อนมาก เพียงใด และประกอบด้วยคนจำนวนมากเท่าใด การสื่อสารก็ยิ่งมีความสำคัญมากขึ้นเท่านั้น การเปลี่ยนแปลงทาง เศรษฐกิจ อุตสาหกรรม และสังคมที่นำมาซึ่งความสับสน ก่อให้เกิด

ความไม่เข้าใจ และความไม่แน่ใจแก่สมาชิกของสังคม ย่อมต้องอาศัยการสื่อสาร เป็นเครื่องมือเพื่อแก้ไขปัญหาคงกล่าว

สื่อ

การศึกษาวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ที่จะทราบการใช้สื่อต่าง ๆ ของประชาชนชนบท ดังนั้นในส่วนนี้จึงได้ให้ความสนใจกับการสื่อสารในแง่ของ "สื่อ" เป็นสำคัญ กล่าวคือ การสื่อสารระหว่างบุคคลและการสื่อสารมวลชน อันได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์และสื่อวิทยุ ซึ่งใช้กันมากในสังคมชนบทไทย

Daniel Lerner (1971 : 117) แยกประเภทการสื่อสารออกเป็น 2 แบบ คือ ระบบที่ใช้สื่อ (media system) และระบบการสื่อสารด้วยปากเปล่า (oral system) โดยชี้ให้เห็นความแตกต่างของการสื่อสารทั้ง 2 ระบบดังนี้

	ระบบการสื่อสารที่ใช้สื่อ	ระบบการสื่อสารปากเปล่า
สื่อ	สื่อมวลชน	ปากต่อปาก
ผู้รับสาร	มวลชน	ผู้ที่รู้จักคุ้นเคย
แหล่งสาร	องค์การขนาดใหญ่	บุคคลธรรมดา
	มีลักษณะ เป็นวิชาชีพ	อาศัยสถานภาพส่วนตัว
เนื้อหาของสาร	เป็นการพรรณนา	เป็นการพรรณนาที่แฝง
	ความเป็นจริง	ด้วยค่านิยมและความคิดเห็น
	(descriptive)	(prescriptive)

Rogers และ Svenning (1969 : 125) เปรียบเทียบคุณลักษณะของสื่อบุคคลและสื่อมวลชนไว้ดังนี้

คุณสมบัติในการสื่อสาร	สื่อบุคคล	สื่อมวลชน
1. ทิศทางการไหลของข่าวสาร	สองทิศทาง	ทิศทางเดียว
2. ลักษณะของการสื่อสาร	เป็นแบบตัวต่อตัว	ไม่เป็นแบบตัวต่อตัว
3. ความรวดเร็วไปสู่ผู้รับจำนวนมาก	ช้า	เร็ว
4. ความถูกต้องของข่าวสาร เมื่อไปสู่ผู้รับจำนวนมาก	ต่ำ	สูง
5. ความสามารถในการเลือกผู้รับสาร	สูง	ต่ำ
6. ความสามารถในการจัดการเลือกรับสารของผู้รับสาร	สูง	ต่ำ
7. ปริมาณปฏิบัติการสะท้อนกลับ	สูง	ต่ำ
8. ประสิทธิภาพที่จะได้รับ	การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ	เพิ่มพูนความรู้

การศึกษาและวิจัยพบว่าสื่อบุคคลและสื่อมวลชน แสดงให้เห็นว่าสื่อบุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติ หรือแม้กระทั่งพฤติกรรมได้ดีกว่าสื่อมวลชน แต่จะใช้สื่อบุคคลสื่อสารไปยังคนจำนวนมากในเวลาเร็วไม่ได้ ดังนั้น สื่อมวลชนจึงเข้ามามีบทบาทมากขึ้น แม้ผลที่ได้จะเป็นเพียงการให้ความรู้และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติอย่างฉิวเฉียดก็ตาม

การสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication)

การสื่อสารระหว่างบุคคล เป็นแบบแผนการสื่อสารทั้งเดิมในสังคมมนุษย์ก่อนหน้าที่จะมีระบบการสื่อสารมวลชน เพราะเป็นรูปแบบการสื่อสารอย่างง่าย ๆ คือการใช้ระบบการติดต่อสื่อสารด้วยปากเปล่า การสื่อสารระหว่างบุคคลมีความสำคัญและมีบทบาทแฝงอยู่ในทุกสังคม ไม่ว่าจะเป็นสังคมที่พัฒนาแล้ว หรือสังคมที่กำลังพัฒนา เพียงแต่อาจมีอิทธิพลในระดับต่างกัน

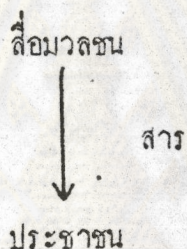
การสื่อสารระหว่างบุคคล คือ การสื่อสารแบบตัวต่อตัว ระหว่างคนสองคนขึ้นไป ซึ่งผู้ส่งสารและผู้รับสาร สามารถแลกเปลี่ยนสารกันได้โดยตรงและอาจสลับบทบาทกัน เช่น ผู้ส่งสารอาจเปลี่ยนเป็นผู้รับสาร ขณะเดียวกันผู้รับสารอาจเป็นผู้ส่งสารได้

เนื่องจาก เป็นการสื่อสารกันระหว่างคนสองคนหรือในกลุ่มย่อย ๆ ดังนั้นจึงเกิดการแลกเปลี่ยนข่าวสารกันระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร และเกิดการสื่อสารกลับในทันทีทันใด ผู้ส่งสารจึงทราบปฏิกิริยาของผู้รับสาร ได้อย่างรวดเร็วทั้งจากคำพูดโต้ตอบและกิริยาท่าทางว่าผู้รับสารได้บรรลุความวัตถุประสงค์ที่ต้องการหรือไม่ หากยังไม่บรรลุความวัตถุประสงค์ ผู้ส่งสารสามารถนำวิธีการสื่อสารของตนมาปรับปรุง แก้ไขต่อไป

จากทฤษฎีการกระจายตัวของข่าวสาร (Flow of Communication) ซึ่งเป็นทฤษฎีเกี่ยวกับอิทธิพลของบุคคลที่มีอยู่ 3 ทฤษฎีสำคัญ คือ

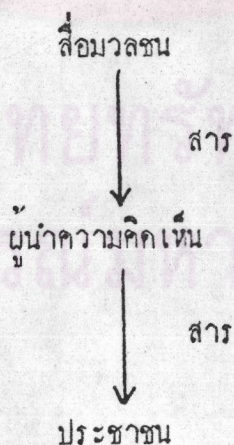
1. ทฤษฎีการสื่อสารแบบชั้นตอนเดียว (Hypodermic Needle Model)

ที่มีรูปแบบ คือ

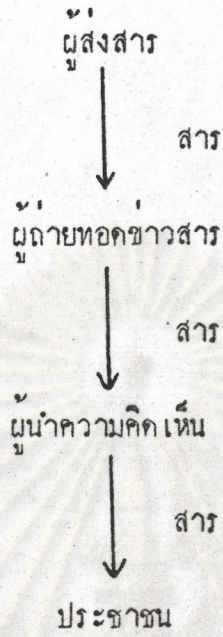


2. ทฤษฎีการสื่อสารแบบสองชั้นตอน (Two-Step Flow of Communication)

ที่มีรูปแบบ คือ



3. ทฤษฎีการสื่อสารแบบหลายขั้นตอน (Multi-Step Flow of Communication) ที่มีรูปแบบ คือ



จะเห็นได้ว่า สื่อระหว่างบุคคลมีบทบาทมากถึง 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีที่ 2 กับ ทฤษฎีที่ 3 ในโครงการพัฒนาประเทศ ผู้ดำเนินโครงการต้องให้ความสำคัญกับสื่อบุคคลเป็นอย่างมาก เพื่อใช้เป็นสื่อนำข่าวสารการพัฒนาไปสู่กลุ่มผู้รับสาร เป้าหมายสื่อระหว่างบุคคลที่สำคัญในกรณีนี้คือ ผู้นำความคิดเห็นและเจ้าหน้าที่ส่งเสริม

1. ผู้นำความคิดเห็น (Opinion Leader)

ผู้นำความคิดเห็น คือ บุคคลในสังคมที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของสมาชิกในสังคมนั้น อิทธิพลนี้เกิดจากความสามารถส่วนบุคคล มีอิทธิพลที่มาพร้อมตำแหน่งหน้าที่ เช่น ข้าราชการฝ่ายปกครองของจังหวัด

Rogers และ Svenning (1969 : 238) แสดงความแตกต่างระหว่างผู้นำความคิดเห็นกับผู้ตาม สรุปได้ดังนี้

- 1) ผู้นำความคิดเห็นจะเป็นผู้รับข่าวสารจากสื่อมวลชนมากกว่าเดินทางไปเมืองใหญ่มากกว่า ชอบฟังข่าวนอกชุมชนมากกว่า และพบปะเจรจากับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมมากกว่าสมาชิกคนอื่นของสังคม

- 2) ผู้นำความคิดเห็นจะเป็นผู้กว้างขวาง
- 3) สถานภาพทางสังคมของผู้นำความคิดเห็นจะสูงกว่าผู้ตาม
- 4) ความเป็นผู้มีแนวความคิดสมัยใหม่ และยอมรับการพัฒนาคนอื่น ถ้าการพัฒนา
นั้น ทำให้สังคมดีขึ้น

Lazarsfeld และคณะ (1948 : 151) อธิบายกระบวนการสื่อสารระหว่างบุคคลว่าจะเกิดขึ้นในโอกาสเหมาะสม และมีการย้ายไปมาไต่จนกว่าผู้รับสารจะสนใจ และแก้ไขจนเกิดความผิดพลาดน้อยที่สุด ข่าวสารหรือข้อมูลที่ส่งผ่านจะได้รับการปรับเปลี่ยนจนน่าสนใจและสอดคล้องกับแรงจูงใจ หากมีการปฏิเสธสารที่ส่งไปนั้น ผู้ส่งสารหรือผู้นำความคิดเห็นก็สามารถชี้แจง โต้แย้ง ให้เหตุผลเพิ่มเติมได้ จักว่าเป็นการสื่อสารกลับ (feedback) อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ผู้ส่งสารยังสามารถใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวและสถานภาพทางสังคม เอื้อให้เกิดการส่งและรับสารอย่างได้ผลอีกด้วย

2. เจ้าหน้าที่ส่งเสริม (Change Agent)

เจ้าหน้าที่ส่งเสริม คือ ผู้มีวิชาชีพที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจเกี่ยวกับแนวความคิดที่หน่วยงานของตนเห็นชอบ

เจ้าหน้าที่ส่งเสริมมีบทบาท เป็นสื่อกลางติดต่อประสานงานระหว่างหน่วยงานของตนกับชาวชนบท แต่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมมักมีความแตกต่างกับชาวชนบทบ้างในด้านฐานะทางเศรษฐกิจ ความชำนาญ ทักษะ ความเชื่อ และความคิดเห็น ทำให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมต้องทำงานร่วมมือกับผู้นำความคิดเห็น งานจึงจะสำเร็จ

ชนวดี บุญลือ (2528 : 13-14) กล่าวถึงบทบาทต่อเนื่องของเจ้าหน้าที่ส่งเสริม ดังนี้

1. กระตุ้นให้สมาชิกในกลุ่มสังคมนั้น เห็นความจำเป็นที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งให้ความมั่นใจแก่ชาวชนบทว่าปัญหานี้สามารถแก้ไขได้ด้วยวิธีใดบ้าง รวมทั้งพร้อมที่จะซักชวนและให้คำปรึกษาหารือต่าง ๆ
2. สร้างสัมพันธ์ไมตรีที่ดีเพื่อปูทางไปสู่การพัฒนา สร้างภาพพจน์ที่ดี สร้างความเชื่อมั่น และพยายามเอาใจเขามาใส่ใจเราในค่านิยม และความต้องการของชาวชนบท ให้ชาวบ้านยอมรับในตัวบุคคลก่อน ก่อนที่เขาจะยอมรับในสิ่งที่บุคคลนั้นนำไปเผยแพร่

3. วิจัยปัญหาของชาวชนบทว่าจะมีแนวทางในการแก้ไขอย่างไร โดยมองจากสายตาชาวบ้าน

4. สนับสนุนส่งเสริมให้ชาวชนบทมีความตั้งใจที่จะพัฒนาหลังจากที่ได้พิจารณาถึงปัญหาและข้อแก้ไขแล้ว

5. ประสานงานกับชาวชนบท เพื่อทำให้ความตั้งใจนั้น เป็นการปฏิบัติ

6. เมื่อเริ่มลงมือพัฒนาแล้ว จะต้องคอยติดตามให้เป็นไปตามแผนพัฒนา คอยคอยสอดส่องให้ความช่วยเหลือ

7. คอยชี้แนะให้ชาวชนบทรู้จักช่วยเหลือ และดำเนินการพัฒนาด้วยตัวเอง

อย่างไรก็ตาม การสื่อสารระหว่างบุคคลยังมีข้อจำกัดอยู่ที่หากจะส่งสารไปยังคนจำนวนมากแล้วยังทำได้ช้า และความถูกต้องของสารยังมีน้อย ดังนั้น การสื่อสารมวลชนยังมีบทบาททดแทนได้ในระดับหนึ่ง

การสื่อสารมวลชน (Mass Communication)

การสื่อสารมวลชน คือ การที่ผู้ส่งสารถ่ายทอดสารไปสู่ผู้รับสารจำนวนมากอย่างรวดเร็ว ในเวลาใกล้เคียงกัน โดยใช้สื่อมวลชน อย่างสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ เป็นสื่อ

การสื่อสารมวลชน เป็นพัฒนาการของการสื่อสาร เมื่อสังคมมีการขยายตัวมากขึ้น และมีความก้าวหน้าทางวิทยาการ ก็จำเป็นต้องมีระบบการสื่อสารที่จะส่งสารไปยังมวลชนตามท้องถิ่นต่าง ๆ อย่างทั่วถึง และรวดเร็ว ในแง่ของผู้รับสารแล้ว ผู้รับสารของการสื่อสารระหว่างบุคคลจะเป็นแบบตัวต่อตัวหรือเป็นการส่วนตัว แต่ผู้รับสารของการสื่อสารมวลชนจะมีลักษณะ เป็นองค์การและเป็นวิชาชีพ

Harold Lasswell (1948 : 37-51) กล่าวถึงหน้าที่สำคัญ 3 ประการของสื่อมวลชน คือ

1. สอดส่องระแวดระวังสิ่งแวคล้อม คือ การแสวงหาและเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวคล้อม ทั้งในและนอกสังคม ด้วยการรายงานข่าวหรือแจ้งข่าวสารให้ประชาชนทราบ

2. ประสานส่วนต่าง ๆ ของสังคม เพื่อแสดงทอบทอสิ่งแวกล้อม คือการที่ สื่อมวลชนแสดงความคิดเห็นและวิเคราะห์ข่าว รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะวิธีแก้ไข ค้ำยการทำ หน้าที่ในการโน้มน้าวใจหรือเขียนบทบรรณาธิการ

3. ถ่ายทอดมรดกทางสังคมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง คือ การถ่ายทอด ความรู้ ค่านิยม และบรรทัดฐานของสังคมให้คนรุ่นหลังได้ทราบ เพื่อสร้างไว้ซึ่งวิทยาการ และวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ ค้ำยการให้การศึกษาแก่ประชาชน

นอกจากนี้ Wilbur Schramm (1964 : 39-40) และคนอื่น ๆ ยังเพิ่ม หน้าที่อีกประการหนึ่งของสื่อมวลชน คือ

4. ให้ความบันเทิง คือ เผยแพร่การแสดงดนตรีและศิลปะ เพื่อจรรโลงใจ ประชาชน

รจิตลักษณ์ แสงอุไร (2525 : 120) กล่าวถึงสื่อมวลชนไทยว่า

สื่อมวลชนของไทยยังไม่มีภารกิจระบบที่แน่นอน มวลชนมีบทบาทและส่วนร่วมใน กิจกรรมต่าง ๆ น้อยมาก ดังนั้นจึงเป็นธรรมดาที่สื่อมวลชนส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะ เป็นหนังสือพิมพ์ นิตยสาร หนังสือเล่ม วิทยุ โทรทัศน์ และภาพยนตร์ ต่างทำหน้าที่ที่ต่อตัวเอง เพื่อ ความอยู่รอดมากกว่าทำหน้าที่ต่อมวลชนหรือส่วนรวม

จากสถิติของกองวิจัยการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2521 : 30) ชี้ให้เห็นการเข้าถึงประชาชนของสื่อประเภทต่าง ๆ ว่า สื่อที่เข้าถึงประชาชน มากที่สุด คือ วิทยุ 87 เปอร์เซ็นต์ ถัดมาคือ ภาพยนตร์ 74 เปอร์เซ็นต์ หนังสือพิมพ์ 47 เปอร์เซ็นต์ โทรทัศน์ 34 เปอร์เซ็นต์ และนิตยสาร 16 เปอร์เซ็นต์

สื่อสิ่งพิมพ์

สื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เสนอข่าวสารข้อมูล โดยมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อให้มวลชนได้รับ ทราบ ความหน้าที่ของตน นั่นก็คือ การสื่อสารใหม่มนุษยชาติโคทรานสิ่งที่เพื่อนมนุษย์กระทำและ รู้สึกันกคคค

การยอมให้สื่อสิ่งพิมพ์ โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์เสนอข่าวได้โดยอิสระเสรี เป็น การ เปิดโอกาสให้เนื้อหาความเป็นจริงปรากฏขึ้น โดยอยู่ในกรอบแห่งจรรยาบรรณคน

เสรีภาพของสิ่งพิมพ์จะมีความสมบูรณ์ได้คงความคู่ไปกับความรับผิดชอบที่สิ่งพิมพ์จะพึงมีต่อสังคม เสรีภาพ และความรับผิดชอบ เป็นคุณสมบัติประจำสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวพันกันระหว่างสิ่งพิมพ์ รัฐบาล และประชาชน โดยมีสิ่งพิมพ์อยู่กลางระหว่างรัฐบาลกับประชาชน

จากหนังสือระบบสื่อสารมวลชนเปรียบเทียบ : เน้นหนักทางด้านหนังสือพิมพ์ของ รจิตลักษณ์ แสงอุไร (2525) สรุปได้ว่า กิจกรรมหนังสือพิมพ์ในเมืองไทยดำเนินการโดยเอกชน ในรัฐธรรมนูญของไทยมีบทกำหนดที่ห้ามรัฐบาลให้ทุนอุดหนุนหนังสือพิมพ์หรือตรวจค้นฉบับ (censorship) ในยามที่เหตุการณ์บ้านเมืองอยู่ในภาวะปกติ

หนังสือพิมพ์ที่ออกในเมืองหลวง มีลักษณะเป็นหนังสือพิมพ์ระดับชาติมีจำนวนจำหน่ายสูง และเผยแพร่ไปทั่วประเทศ แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับต่างก็มุ่งแข่งขันในด้านความก้าวหน้า ทางด้านเทคนิคการพิมพ์ จึงมักมีผู้กล่าวถึงหนังสือพิมพ์โดยส่วนรวมว่า ซากมาตรฐานสากล ซากความรับผิดชอบ และซากจริยธรรมที่ดี ซึ่งเป็นหน้าที่ของหนังสือพิมพ์จะพึงกระทำ

หนังสือพิมพ์ส่วนภูมิภาค มีขนาดฉบับเล็กกว่าหนังสือพิมพ์ส่วนกลางแต่เนื้อหาคล้ายคลึงกัน

ส่วน นิตยสารนั้น นิตยสารในประเทศไทยมีประมาณ 100 ฉบับ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ แต่ส่วนมากเป็นภาษาไทยและมีเป้าหมายคล้ายกันคือ ให้ความบันเทิงมากกว่าความรู้และข่าวสาร นิตยสารส่วนใหญ่มักให้ข่าวสารเฉพาะอย่าง เช่น การแพทย์ การท่องเที่ยว รถยนต์ และการเมือง เป็นต้น นิตยสารจึงมีแนวโน้มจะเป็นสื่อเฉพาะกิจสำหรับส่งข่าวสารเฉพาะอย่าง

คณะกรรมการสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย สมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย และสมาคมหนังสือพิมพ์ภูมิภาคแห่งประเทศไทย ได้กำหนดจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ขึ้นดังนี้

1. การส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่งเสรีภาพของหนังสือพิมพ์เป็นภาระกิจ อันมีความสำคัญเหนืออื่นใดสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์
2. การเสนอข่าว ภาพหรือการแสดงความคิดเห็นต้องเป็นไปด้วยความสุภาพ

สุจริต ปราศจากความมุ่งหวังในประโยชน์ส่วนตนหรืออามิสสินจ้างใจ ๆ

3. การเสนอข่าวต้องเสนอแต่ความจริง พึงละเว้นการต่อเติมเสริมแต่ง หากปรากฏว่าข่าวใด ๆ ไม่ตรงต่อความจริงต้องรีบแก้ไขโดยเร็ว
4. การที่จะให้ได้ข่าว-ภาพ หรือข้อมูลใด ๆ มาเป็นของตนต้องใช้วิธีการที่สุภาพและซื่อสัตย์
5. ต้องเคารพต่อความไว้วางใจที่ได้รับมอบหมายจากการปฏิบัติหน้าที่ในวิชาชีพของตน
6. ต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนโดยถือเอาสาธารณประโยชน์เป็นสำคัญ ไม่ใช่ตำแหน่งหน้าที่แสวงหาประโยชน์ส่วนตนหรือหมกมุ่นโดยมิชอบ
7. ต้องไม่กระทำการใด ๆ อันเป็นการบั่นทอนเกียรติคุณของวิชาชีพหรือความสามัคคีของเพื่อนร่วมวิชาชีพ

สื่อวิทยุ

สื่อวิทยุมีลักษณะสำคัญซึ่งแตกต่างจากสื่อสิ่งพิมพ์ คือ เป็นกิจการที่รัฐบาลดำเนินการเอง ไม่ใช่เป็นธุรกิจของเอกชน วิทยุเป็นเครื่องมือสื่อสารมวลชนที่เข้าถึงประชาชนได้ทุกชั้นทุกวัย อย่างมีประสิทธิภาพสูงกว่าสื่อสิ่งพิมพ์ เพราะไม่ต้องคำนึงถึงคุณวุฒิทางการศึกษากลับคือ ผู้ฟังไม่ต้องอ่านออกเขียนได้ ไม่ต้องมีคุณลักษณะพิเศษแต่อย่างใด และราคาเครื่องรับวิทยุไม่สูงนัก ประชาชนเกือบทุกชั้นสามารถซื้อหาเป็นเจ้าของได้

วิทยุเป็นสื่อมวลชนซึ่งมีอิทธิพลสูงสุด และรัฐเป็นผู้ดำเนินการกระจายเสียงเอง จึงเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของรัฐที่ของดำเนินการให้มีประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมอย่างเต็มที่ วิทยุต้องมีอิสระในการเสนอข่าวอย่างไม่มีกีดกันหรือบิดเบือนข้อเท็จจริงเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวของใคร ก้าวเสนอความคิดเห็นทางการกระจายเสียงต้องเป็นไปโดยเสรี

มีประเด็นสำคัญที่น่าสนใจคือ แม้รัฐบาลจะเป็นเจ้าของกิจการวิทยุ แต่ในทางปฏิบัติรัฐมักขายเวลาให้เอกชนเพื่อนำรายได้มาดำเนินการ ซึ่งเท่ากับเป็นการยอมให้เอกชนเข้ามามีส่วนควบคุมเนื้อหาการต่าง ๆ แสดงว่าการจกรายการวิทยุในเมืองไทยมุ่งจักเพื่อธุรกิจการค้าเป็นส่วนใหญ่

คณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ หรือ กบว. มีอำนาจสูงสุดในการควบคุมกิจการการกระจายเสียง เพราะสามารถควบคุม ลงโทษ วางกฎระเบียบในการดำเนินงานได้ ดังนั้น ระบบการกระจายเสียงของไทยจึงไม่เป็นอิสระมากนัก เพราะยังมีผู้ควบคุม คือ รัฐบาลและหน่วยราชการที่เป็นเจ้าของกิจการอยู่

กบว. เป็นผู้กำหนดนโยบายให้แก่สถานีทั้งหมด ในความเป็นจริงแล้ว กบว. คอยควบคุมให้การกระจายเสียง เป็นไปเพื่อสนองนโยบายของรัฐ และรักษาความมั่นคงของรัฐบาล มีการบังคับให้ทุกสถานีถ่ายทอดข่าวจากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ในช่วง 7.00-8.00 น. 19.00-19.30 น. และ 20.00-20.30 น. และให้ถ่ายทอดรายการ "เพื่อแผ่นดินไทย" ในเวลา 18.00-18.15 น. ทุกวัน ช่วงเวลาเหล่านี้ประชาชนไม่มีสิทธิเลือกฟังรายการตามความพอใจของคนได้เลย จึงนับเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนรูปแบบหนึ่ง

การสื่อสารกับการเมือง

เกษม ศิริสัมพันธ์ (2515 : 82-95) กล่าวถึงความหมายของการสื่อสารไว้ว่า การสื่อสาร หมายถึง การติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างมนุษย์ เพื่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน รวมทั้งการถ่ายทอดประสบการณ์ ความคิดเห็น และข้อเท็จจริงต่าง ๆ ของมวลชนในสังคม การสื่อสารจึงมีบทบาทสำคัญในการ เป็นสื่อสอนสมาชิกในสังคมให้เข้าใจถึงพฤติกรรมและแบบแผนทางการเมืองในสังคมนั้น

ในการพัฒนาระบบการเมือง การสื่อสารควรเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยการทำหน้าที่เสนอข้อเท็จจริงมากกว่าโน้มน้าวความคิดเห็นแต่เพียงอย่างเดียว ข่าวสารที่เสนอจะเป็นประโยชน์ คือ ช่วยให้ประชาชนตัดสินใจได้ถูกต้องและพัฒนาแนวคิดทางการเมือง อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบการเมืองต่อไป

ประมะ สตะเวทิน (2531 : 91-92) กล่าวถึงการสื่อสารว่าสามารถทำหน้าที่ในการพัฒนาการเมืองการปกครองของประชาชนได้ดังต่อไปนี้

1. ทำให้เกิดความสนใจ

การเสนอข่าว เรื่องราวต่าง ๆ ทั้งในแง่ของตัวบุคคลซึ่งเป็นผู้นำนโยบาย ความคิดเห็น เป็นประจำสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ย่อมทำให้ประชาชนได้รับข่าวสารทางการเมือง การปกครองโดยอัตโนมัติและค่อย ๆ สะสมจนเกิดเป็นความสนใจขึ้น

2. ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ

เรื่องของการเมืองการปกครอง เป็นเรื่องที่ค่อนข้างสลับซับซ้อนและเข้าใจยากสำหรับคนโดยทั่วไป การได้รับข่าวสารอยู่เป็นประจำจากสื่อมวลชนทั้งทางหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และนิตยสาร ซึ่งช่วยอธิบายเรื่องการเมืองและการปกครองซ้ำแล้วซ้ำเล่า ย่อมเป็นโอกาสที่ดีที่จะทำให้ประชาชนเกิดความรู้ความเข้าใจที่ละน้อยจนถึงขั้นเข้าใจได้

3. ทำให้เกิดทัศนคติ

การเสนอข่าวสาร ความคิดเห็น และข้อโต้แย้งทางการเมืองการปกครองของสื่อมวลชน จะสามารถช่วยกำหนดทัศนคติ ค่านิยม และการตัดสินใจแก่ประชาชนได้ ทัศนคติต่าง ๆ ทางการเมือง เช่น สำนักทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง หน้าที่และความรับผิดชอบในฐานะที่เป็นพลเมือง เป็นต้น สามารถปลูกฝังได้โดยอาศัยการเผยแพร่ผ่านสื่อมวลชน

4. ทำให้เกิดการปฏิบัติ

เมื่อประชาชนเกิดความรู้ความเข้าใจ ยอมรับทัศนคติใหม่ เกิดความตระหนักรู้แล้ว สื่อมวลชนก็ทำหน้าที่เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่กระตุ้นให้ประชาชนลงมือปฏิบัติต่อไป ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการวิพากษ์วิจารณ์ การแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นทางการเมือง หรือนโยบายการปกครองของรัฐบาลหรือพรรคฝ่ายค้าน การออกเสียงเลือกตั้ง การสมัครรับเลือกตั้ง การเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมือง การมีส่วนร่วมในการปกครองส่วนท้องถิ่น การแสดงประชามติ เป็นต้น

ประชาชนในชนบทมีความรู้เกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองน้อยกว่าประชาชนในเมืองมาก เพราะสื่อมวลชนส่วนมากมักอยู่ในเมืองใหญ่ เป็นผลให้ประชาชนในชนบทไม่มีโอกาสทราบข่าวสารเพียงพอ ซึ่งทำให้ประชาชนขาดความสนใจวิถีทางของ

การ เมืองและประชาคมที่เกิดขึ้นไม่มีน้ำหนักพอจะเป็นเสียงส่วนใหญ่ของคนทั้งชาติ

อีกประการหนึ่ง รัฐบาลมักมีความโน้มเอียงไปในทางจำกัดสิทธิเสรีภาพของ สื่อมวลชนที่จะเผยแพร่ข่าวสารการ เมืองโดยอิสระ การควบคุมสื่อมวลชนในการ เผยแพร่ ข่าวสารจะเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งในการพัฒนาการ เมือง เพราะจะทำให้ประชาชนได้ภาพที่ผิด จากข้อเท็จจริง เกี่ยวกับการ เมืองของประเทศ ยิ่งกว่านั้นการควบคุมสื่อมวลชนจะไม่ช่วยให้ ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมทางการ เมืองได้อย่างถูกต้องตามที่ควรจะเป็น

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบของการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political participation) ของประชาชน มีรูปแบบอยู่หลายอย่าง ในที่นี้จะขอเน้นเฉพาะการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเท่านั้น

สำหรับประเทศที่ไชระบอบประชาธิปไตยที่มีตัวแทนซึ่งปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เป็นวิธีการหลักที่ปรากฏอยู่ทั่วไปของการ เข้ามามีส่วนร่วมของ ประชาชน โดยที่การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เป็นกิจกรรมทางการเมืองที่ประชาชนกระทำ อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และมีอิทธิพลค้ำจุนำในระบบการเมือง โดยทำให้ผู้นำต้องปรับ นโยบายของตน เพื่อให้ได้รับการสนับสนุนจากประชาชน (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2523 : 27) แต่การเลือกตั้งดังกล่าวจะต้อง เป็นไปอย่างกว้างขวาง และไม่มี การจำกัดคุณสมบัติ โดยไม่จำเป็น

ในการวิจัยมักนิยามแนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองจากจำนวน ผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง (Voting Turnout) เพราะ เป็นการกระทำในช่วงเวลาสั้น ๆ การตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสามารถกำหนดความเป็นไปของรัฐบาลหรือการปกครอง ได้ทันทีทันใด คือบอกได้ว่า ใครอยู่ใครไปไค้ทันที การไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งจึงมี ความสำคัญมาก (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2523 : 81)

ประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ยึดถืออำนาจอธิปไตยเป็นอำนาจสูงสุด ในการปกครองประเทศ ถือว่าการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งตัวแทนประชาชน เป็นกระบวนการ ทางการเมืองอย่างหนึ่ง การเลือกตั้ง เป็นกระบวนการที่สร้างความชอบธรรมให้แก่ผู้ปกครอง

ในกรณีที่มีพรรคการเมืองหลายพรรค การเลือกตั้งจะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าพรรคไหนควรเป็นผู้มีสิทธิจัดตั้งรัฐบาล และทำการปกครองในช่วงเวลาตามกำหนด ส่วนฝ่ายแพ้ก็จะแก้ตัวใหม่คราวหน้า

แนวคิดเกี่ยวกับการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

1. การเลือกตั้งเป็นกระบวนการทางการเมือง ซึ่งประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย มีสิทธิตัดสินใจเลือกรูปแบบการปกครอง วิธีดำเนินการปกครอง และการเลือกตัวแทนเขาไปดำเนินการปกครอง
2. การเลือกตั้งเป็นกระบวนการทางการเมือง เพื่อให้ได้มาซึ่งความชอบธรรมในอำนาจการปกครองของผู้ดำรงสิทธิปกครองในนามประชาชน

วัตถุประสงค์ของการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

1. เพื่อเลือกคณะบุคคลเข้าทำการปกครองแทนตน หรือเป็นรัฐบาล ผู้ใช้อำนาจในการบริหารประเทศหรือเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ใช้อำนาจในการควบคุมการบริหาร
2. เพื่อให้ได้มาซึ่งหลักประกันและความมั่นคงในสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของประชาชนผู้ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

เงื่อนไขของการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

1. การแสดงเจตนารมย์ในการเลือกตั้งจะต้องเป็นไปอย่างอิสระเสรีปราศจากการบีบบังคับข่มขู่ขูดขูดอิทธิพลใด ๆ และการให้สินจ้างรางวัล ประชาชนต้องมีโอกาสจะเลือกบุคคลหรือพรรคการเมืองตามใจชอบ คือจากพรรคการเมืองที่ลงแข่งขันกันอย่างน้อย 2 พรรคขึ้นไป
2. การจัดให้มีการเลือกตั้งตามกำหนดระยะเวลา เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ปกครองว่าใช้ได้หรือไม่ ปฏิบัติตามความต้องการของประชาชนหรือไม่ หากประชาชนเห็นสมควรแล้วก็จะเลือกตั้งผู้ปกครองชุดเดิมต่อไป หากไม่เห็นสมควรก็จะเลือกตั้งผู้แทน นับเป็นการเปลี่ยนตัวผู้ปกครองอย่างสันติวิธี

3. การเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ยุติธรรม ถูกต้องตามกฎหมาย ปราศจากอิทธิพลทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

4. การให้สิทธิเลือกตั้งแก่ประชาชนทั่วไป โดยไม่มีการกีดกันหรือจำกัดสิทธิบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นพิเศษ

ระบบการเลือกตั้งโดยเสียงข้างมาก เป็นการเลือกตั้งที่ประชาชนลงคะแนนเสียงเลือกผู้แทนราษฎรจากผู้สมัครตามจำนวนที่ท้องถื่น ผู้ที่ได้รับเลือกคือผู้ใดคะแนนสูงสุดตามลำดับ โดยใช้หลักการแบ่งเขตหรือรวมเขตเลือกตั้งก็ได้

เรื่องที่น่าสนใจเกี่ยวกับการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอีกประการหนึ่งได้แก่ การที่ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งน้อย ซึ่งเรื่องนี้มีสาเหตุสำคัญคือ

1. อิทธิพลจากระบบการเมืองหรือการปกครองแบบดั้งเดิมที่มีมายาวนาน นั่นคือระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราช ซึ่งประชาชนไม่มีสิทธิร่วมในการปกครองและเมื่อเปลี่ยนแปลงมาเป็นระบอบประชาธิปไตยแล้ว ก็ยังให้ความรู้ในเรื่องนี้กับประชาชนไม่เต็มที่

2. การเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย เป็นการเปลี่ยนแปลงเฉพาะรูปแบบเท่านั้น แท้จริง ๆ แล้วยังมิได้เปลี่ยนแปลงเนื้อหาสาระ กล่าวคือ อำนาจการปกครอง เป็นเพียงการเปลี่ยนมือจากกลุ่มผู้ปกครองกลุ่มหนึ่ง ไปสู่อีกกลุ่มหนึ่งอย่างไม่มีที่สิ้นสุดเท่านั้น การเลือกตั้งที่มีขึ้น เป็นเพียงเครื่องมือแสวงหาอำนาจของผู้ปกครองเท่านั้น

เงื่อนไขของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

สนัน วงศ์วัฒน์ (2529 : 23-24) กำหนดเงื่อนไขการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน สรุปได้ดังนี้

1. ประชาชนต้องมีอิสรภาพในการเข้าร่วม
2. โอกาสหรือช่องทางที่ประชาชนจะเข้าร่วมได้ต้องมีมาก
3. ประชาชนต้องเต็มใจที่จะเข้ามีส่วนร่วม

ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมกรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

นักสังคมศาสตร์ได้สร้างทฤษฎีต่าง ๆ เกี่ยวกับพฤติกรรม เพื่ออธิบายข้อเท็จจริง

เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน แต่จากสภาพความเป็นจริงการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเรื่องสลบซับซ้อน และขึ้นกับปัจจัย 3 ประการ คือ

1. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม

สิ่งแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ เชื้อชาติ ศาสนา เพศ ระยะเวลาที่อาศัย ภูมิฐานะ และสถานภาพทางสังคม อย่างไรก็ตาม การเข้าร่วมทางการเมือง โดยเฉพาะในรูปของการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ยังมีความสัมพันธ์กับตัวแปรหรือสิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วในระดับต่ำและไม่คงที่เสมอไป ทั้งนี้เนื่องจากสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมและการเมืองอีกด้วย

2. ปัจจัยด้านจิตวิทยา

เมื่อพิจารณากันในแง่จิตวิทยาแล้ว การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะคงอยู่ได้ หากการเข้าร่วมนั้นให้ผลประโยชน์ตอบแทนแก่ผู้เข้าร่วมคองการ กล่าวโดยสรุปแล้ว การที่บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองก็เพราะมองเห็นประโยชน์ที่จะได้รับนั่นเอง อาทิเช่น ผู้เข้าร่วมโดยใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ซึ่งไม่ได้คำนึงถึงว่าผลของการเลือกตั้งจะเป็นไปในรูปใด เพียงแต่รู้สึกสบายใจที่ได้มีโอกาสหย่อนบัตรลงในหีบเหมือนคนอื่นเท่านั้น

3. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางการเมือง

นรินทร์ เศรษฐบุตร (2528 : 931-932) กล่าวว่า เหตุการณ์บางอย่างส่งเสริมการเข้าร่วมให้สูงขึ้น แต่เหตุการณ์บางอย่างทำให้การเข้าร่วมทางการเมืองลดน้อยลง เช่น กรณีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ของประเทศไทยที่คองการให้ประชาชนเข้ามามีบทบาททางการเมืองมากยิ่งขึ้น หรือการทำรัฐประหารเมื่อ 20 ตุลาคม 2501 โดยจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนถูกปิดกั้นมาก กล่าวคือ ไม่มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาเทศบาล และคณะเทศมนตรี ก็ถูกยกเลิก และมองเห็นว่าชาวนาและกรรมกรที่มีความสำนึกทางการเมืองสูง ๆ จะเป็นคณะบุคคลที่เข้ามาช่วงชิงอำนาจทางการเมือง ดังนั้นการยับยั้งจึงบังเกิดขึ้น โดยการปิดกั้นทางการเมือง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารกับการเมือง

ผลงานวิจัยเกี่ยวกับการสื่อสารกับการเมืองมีจำนวนไม่น้อย บางชิ้นเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง นอกจากนี้ยังมีข้อสรุปที่น่าสนใจจากผลการวิจัยอยู่หลายผลงาน ดังนี้

เสรี วงษ์มณฑา (1978 : 254) สํารวจความเห็นทางการเมืองของนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และเชียงใหม่ จำนวน 640 คน ในปี 2520 สรุปได้ว่า นักศึกษาไทยในปัจจุบันให้ความสนใจการเมืองมากกว่าในสมัยก่อน แหล่งข่าวสารทางการเมืองที่สำคัญ ได้แก่ หนังสือพิมพ์และสิ่งพิมพ์อื่น ๆ นักศึกษาที่เป็กรับข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชนมาก ก็จะมีแนวโน้มที่จะตระหนักถึงความสำคัญของการเมืองมากตามด้วยการสื่อสารระหว่างบุคคล เช่น ระหว่างเพื่อนและญาติมีผลต่อความสนใจ และการเรียนรู้ทางการเมืองของนักศึกษามาก กลุ่มนักศึกษาที่ฝึกไฝ่ลัทธิเสรีนิยม มีแนวโน้มที่จะใช้การสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นสื่อกลางและแหล่งข่าวสารมากกว่าใช้การสื่อสารมวลชน นักศึกษาต้องการเรียนรู้ทางการเมืองมากขึ้น เพราะมีความรู้สึกว่าคุณหอคทั้งจากระบบการเมืองการปกครอง โดยที่นักศึกษาเหล่านี้มีไฝ่แสวงหาทางออกด้วยวิธีหนีโลก แยกตัวมุ่งแสวงหาข่าวสารและข้อเท็จจริงทางการเมืองเพิ่มขึ้น โดยอาศัยสื่อต่าง ๆ ทั้งการสื่อสารระหว่างบุคคลและสื่อมวลชน เพื่อให้รู้รายละเอียดและเข้าใจปัญหาทางการเมืองดีขึ้น และผ่อนคลายความรู้สึกที่กดดัน อันเป็นการใช้สื่อเพื่อสร้างประโยชน์และความพึงพอใจของบุคคล

อำพล สิงห์โกวินท์ และ สวัสดิ์ กฤตรัชฌันท์ (ม.ป.ป. : 64-68) สํารวจอิทธิพลของการสื่อสารต่อการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในเขตอำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด และอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า โอกาสของการฟังวิทยุและอ่านหนังสือพิมพ์มีส่วนสำคัญที่ทำให้ราษฎรในท้องถิ่นชนบททั้งกล่าวมีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง การสื่อสารระหว่างบุคคล เช่น การประชุมชี้แจงของข้าราชการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และการบอกกล่าวของญาติพี่น้องและเพื่อน เป็นแหล่งข่าวสำคัญที่ช่วยสร้างความตื่นตัวและความเข้าใจทางการเมือง ผลที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง คือ กระบวนการสื่อสารแบบสองขั้นตอนคือ ใช้ทั้งสื่อมวลชนและสื่อระหว่างบุคคลผสมกันนั้น เป็นประโยชน์อย่างมากต่อการเผยแพร่ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชนในเขตชนบทไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ยูให้ชาวเป็น

บุคคลที่ชาวบ้านให้ความเชื่อถือและสามารถเข้ากับชาวบ้านได้

เจตนศักดิ์ แสงสิงแก้ว (2523) ทำการวิจัยเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่าง

พฤติกรรมกรรมการสื่อสารกับกระบวนการสังคมประเภททางการเมืองของประชาชนในท้องที่บางชั้น เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร" พบว่า ในกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นกลุ่มเกษตรกร และกลุ่มผู้ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม การสื่อสารในกลุ่มเพื่อนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยมากที่สุด ปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ความเข้าใจเรื่องการเมืองแบบประชาธิปไตยมากที่สุด คือ การอ่านหนังสือพิมพ์ การเปิดรับสื่อมวลชนยังมีผลต่อความสนใจทางการเมืองอีกด้วย แต่ในกรณีการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง พบว่า การสื่อสารในกลุ่มเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากที่สุด

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2523 : 34) ศึกษา "ข่าวสารการเมืองของคนไทย" พบว่า

ความรู้ข่าวสารการเมืองของคนไทยอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างสูง บุคคลที่มีระดับข่าวสารการเมืองสูง รับข่าวสารการเมืองจากหนังสือพิมพ์มากกว่าจากแหล่งอื่น ๆ ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการมีระดับข่าวสารการเมืองสูง-ต่ำแตกต่างกัน ได้แก่ ชั้นทางสังคม (Social class) โดยเฉพาะระดับการศึกษา รายได้ และเพศ การมีระดับข่าวสารการเมืองสูง-ต่ำแตกต่างกัน ไม่ได้ทำให้คนไทยมีความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองสูงต่ำแตกต่างกันแต่อย่างใด บุคคลที่มีระดับข่าวสารการเมืองสูง ยังมีความรู้สึกเห็นห่างทางการเมืองสูง นอกจากนั้นยังพบด้วยว่า ผู้ที่มีระดับข่าวสารการเมืองสูงกว่า รับรู้และเห็นความสำคัญของบทบาทหน้าที่ของสถาบันและองค์การต่าง ๆ ของรัฐ มีอัตราการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง และมีอัตราการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งที่เกิดจากความสำนึกของตนเองสูงกว่าผู้ที่มีระดับข่าวสารการเมืองต่ำกว่าอีกด้วย

พรทิพย์ เย็นจะบก (2527) ทำการวิจัยเรื่อง "การเปิดรับข่าวสารการเมืองจาก

สื่อมวลชนกับพฤติกรรมทางการเมืองของสตรี ศึกษาเฉพาะกรณีเขตเทศบาลนครเชียงใหม่" พบว่า สตรีที่มีการศึกษาและอาชีพแตกต่างกัน มีความบ่อยครั้งในการเปิดรับข่าวสารการเมืองแตกต่างกัน แต่สตรีที่มีอายุและรายได้แตกต่างกัน ไม่มีความแตกต่างกันในความบ่อยครั้งในการเปิดรับข่าวสารทางการเมือง สตรีที่มีอายุ การศึกษา และอาชีพแตกต่างกัน ใช้สื่อในการเปิดรับข่าวสารการเมืองในจำนวนที่แตกต่างกัน แต่สตรีที่มีรายได้แตกต่างกันใช้สื่อใน

การ เปิดรับข่าวสารการเมืองในจำนวนที่ไม่แตกต่างกัน ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อพฤติกรรมทางการเมืองในเรื่องการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ได้แก่ อายุ และการสื่อสารระหว่างบุคคล

ชัยวุฒิ สวัสดิ์ศรีรักษ์ (2532) ทำการวิจัยเรื่อง "การสื่อสารของหน่วยการปกครองท้องถิ่นกับประชาชน" พบว่า สื่อมวลชนที่ทางเทศบาลตำบลกันตัง จังหวัดตรัง ize มีลำดับความสำคัญดังนี้คือ เสียงตามสาย วิทยุกระจายเสียง ป้ายประกาศ จดหมาย รถประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ และแผ่นปลิวโฆษณา ส่วนสื่อบุคคลได้แก่ พนักงานเทศบาล ผู้สื่อข่าวสาธารณสุขตำบล นักเรียน และอาสาสมัครหมู่บ้าน โดยสื่อเสียงตามสายและพนักงานเทศบาลเป็นสื่อที่ประชาชนได้รับบ่อยครั้งมากที่สุด และเข้าใจข้อมูลข่าวสารได้ดีที่สุดด้วย และจากผลการศึกษาคั้งนี้ ยังชี้ให้เห็นว่าสื่อมวลชนและสื่อบุคคลของเทศบาลตำบลกันตังต่างก็มีประสิทธิผลสูงในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของเทศบาล

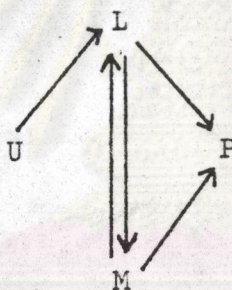
ส่วนผลการศึกษาวิจัยในค้ำนการสื่อสารกับการเมืองของต่างประเทศนั้น ในปี 1966 Chaffee, McLeod และ Wackman (1973 : 349-364) ทำการวิจัยเรื่อง "Family Communication Patterns and Adolescent Political Participation" พบว่า เด็กจากครอบครัวที่สอนให้เด็กรู้จักแสดงความคิดเห็นและโต้แย้งในเรื่องต่าง ๆ นั้น จะสนใจและมีส่วนร่วมในทางการเมืองสูงกว่าครอบครัวแบบอื่น ๆ สำหรับครอบครัวที่พ่อแม่สนับสนุนให้เด็กแสดงความคิดเห็นได้ แต่ต้องไม่กระทบกระเทือนต่อความสัมพันธ์กลมเกลียวในครอบครัวนั้น บิดามารคามีความรู้สึกในทางการเมืองน้อยกว่าบุตร และสำหรับครอบครัวที่พ่อแม่ปล่อยปละละเลยนั้น ทั้งบิดามารดาและบุตร ต่างไม่สนใจมีส่วนร่วมในทางการเมืองเลย

Wilbur Schramm (1964 : 112) กล่าวถึง บทบาทและอิทธิพลของการสื่อสารไว้ว่า การที่ประชาชนจะได้รับเสรีภาพและข่าวสารอย่างพอเพียงได้นั้น จะต้องขึ้นอยู่กับการพัฒนาของสื่อมวลชนในแต่ละประเทศ ดังนั้น การพิจารณาข่าวสารประเทศใดก็ค่อยพัฒนาแล้ว จึงดูได้จากระบบการติดต่อสื่อสาร การติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจะช่วยพัฒนาประเทศได้ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ในห้านองตรงกันข้าม การพัฒนา

เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองจะล้มเหลว หากปราศจากการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพอย่างพอเพียง

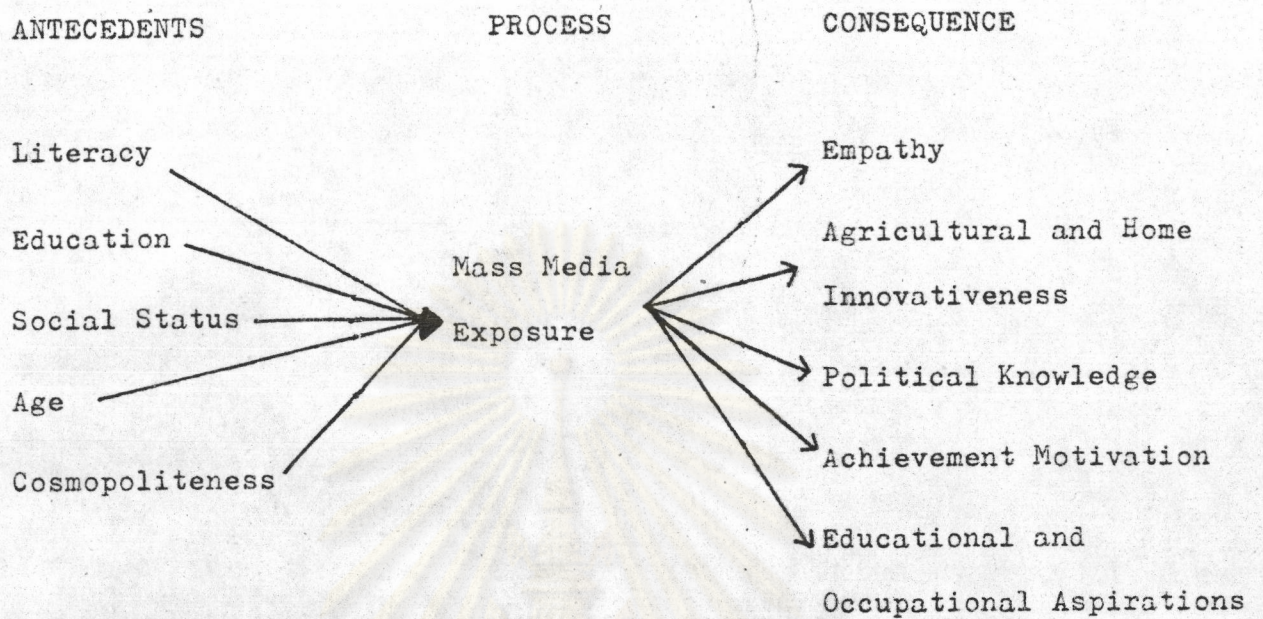
Daniel Lerner (1968 : 60) ทำการศึกษาที่ประเทศทางตะวันออกกลาง ในปี 1950 พบว่า เมื่อมีการขยายตัวของชุมชนจนกลายเป็นเมืองจะช่วยให้เกิดการพัฒนาด้านการเรียนรู้ กล่าวคือ ระดับการรู้หนังสือที่สูงขึ้น จะทำให้การเปิดรับสื่อมวลชนแพร่หลายมากขึ้น และในทำนองเดียวกัน เมื่อชุมชนมีความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี จากการพัฒนาอุตสาหกรรมมากขึ้น สังคมจะขยายขอบข่ายของสื่อมวลชน และการขยายตัวของสื่อมวลชนนี้เองจะช่วยยกระดับการรู้หนังสือมากขึ้นด้วย ซึ่งจะกระตุ้นให้ความสนใจและเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนาทางเศรษฐกิจและการเมืองมากขึ้น

Frederick W. Frey (1973 : 400) เสนอแผนภาพแสดงความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ตามแนวคิดของ Lerner ดังนี้



- U หมายถึง การทำให้เป็นเมือง (Urbanization)
- L หมายถึง การรู้หนังสือ (Literacy)
- M หมายถึง การเปิดรับสื่อมวลชน (Mass Media Exposure)
- P หมายถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองและเศรษฐกิจ (Political and Economic Participation)

Everette M. Rogers (1969 : 50) ศึกษาบทบาทของสื่อมวลชนที่มีต่อ
ความทันสมัย ดังนี้



ตามแบบจำลองนี้ สรุปได้ว่าการเปิดรับสื่อมวลชนเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งในการทำให้คนมีความทันสมัย ทั้งนี้เพราะบุคคลที่รู้หนังสือมีการศึกษาดี มีสถานภาพทางสังคมสูง มีอายุพอสมควร และมีประสบการณ์ภายนอกสังคม จะเปิดรับสื่อมวลชนและจากการเปิดรับสื่อมวลชนนี้เอง นำมาซึ่งความเป็นคนทันสมัย คือสามารถเข้าใจบทบาทของผู้อื่นได้ มีความกล้าที่จะยอมรับนวัตกรรม มีความรู้ด้านการเมือง มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และมีความมุ่งหวังด้านการศึกษาและอาชีพด้วย

Chaffee, Ward และ Tipton (1970 : 647-659) ศึกษาถึง การเปิดรับสื่อเกี่ยวกับข่าวสารบ้านเมืองซึ่งจะนำไปสู่การมีความรู้เรื่องการเมือง โดยทดลองกับนักศึกษาของ Wisconsin ก่อนและหลังการเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ในปี 1968 โดยการเปรียบเทียบผล ปรากฏว่า การใช้สื่อทำให้เกิดความรู้ทางการเมือง ในระหว่างที่มีการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งมากกว่าในระยะที่การเลือกตั้งผ่านไปแล้วและสื่อที่ให้ข่าวต่าง ๆ ยังสามารถส่งข้อมูลข่าวสารนั้นไปยังเด็กที่อายุน้อยกว่าได้